

ACADEMIC FEMINISM ON ITS OWN

Institutionalisation, Organisation and Critique

SARA EDENHEIM AND MALIN RÖNNBLOM

Keywords

Gender studies, university, governmentality, non-identical feminism, critical research.

Summary

This article is an examination of what consequences our passion for critical research has had on our relation to Gender Studies as a discipline. The examination begins with the exclusion from, and escape from, another discipline, to the space and possibilities offered by Gender Studies. This move is, however, also an escape into a new discipline and a new order of normativities. We move on to identifying these normativities: 1) Gender Studies as constituted through a compromise with research ideals, where, for example, the concept gender (genus) is depicted as more inclusive than other concepts, and Gender Studies as less critical and political than Feminist Studies, 2) the dogmatism of sisterhood, as an identity based limitation for research, and 3) the constant mix-up with, and adaptation to, both governmental gender equality politics and activist organisations outside the university. In order to exist, Gender Studies has, in some way or another, compromised with all three of these normativities. We do not assume that this development is automatically bad or good – the normativities do not always reinforce each other, incongruences and gaps sometimes appear when they meet, and a compromise also implies that there still remains something of that which is 'other', of that which was 'too much' and had to be compromised. However, for the moment they seem to interact with a neo-liberal governmentality that restructures politics, activist demands, and identifications as well as research focus and university organisation. Hence, we see a need for a re-organisation of academic feminism, using Gender Studies as a platform, but constituted by neither the traditional object of study ("women/gender") nor the idea of infinite inclusion and flexibility ("intersectionality"). Instead we propose that passion for critical research (including responsibility of that research), organised around the untimely idea of a non-competitive collegium, constitutes the guiding rules for a non-nostalgic and non-identical academic feminism.

Passionen för kritisk forskning och analys av maktens verkningar bör utgöra grunden för genusforskningen. Det menar Sara Edenheim och Malin Rönnblom som diskuterar den inkluderande ansats vilken de finner präglar genusvetenskapen. Författarna argumenterar för en möjlig riktning som kan särskilja genusvetenskapen från såväl jämställdhetspolitik, identitetspolitik som systerskapets dogmatism.

AKADEMISK FEMINISM

Institutionalisering, organisation och kritik

SARA EDENHEIM OCH MALIN RÖNNBLOM

Då och då händer det att vårt centrum för genusstudier får påtryckningar uppifrån om att vi måste göra något åt vår sneda könsfördelning.¹ Argumentet är att om naturvetarna måste anstränga sig för att få in fler kvinnor, måste även vi anstränga oss för att få in fler män på vår arbetsplats. Vi får så att säga jämställdhetspolitiken kastad tillbaka i ansiktet på oss och hade vi enbart varit inställda på jämställdhet hade vi inte haft något bra svar att ge. Vi ger istället ett feministiskt svar: de forskare och lärare som söker sig till oss är redan utkvoterade från sina heminstitutioner; dels på grund av forskningsinriktning och dels på grund av kön. Män som arbetar med genusforskning har sällan problem med att stanna kvar inom sina egna ämnen, liksom kvinnor som *inte* arbetar med genusforskning lättare får tjänst på heminstitutionen efter disputationen (se Alnebratt 2009 samt bland andra Morhed 1993; Manns 2006; Leontine-Olsson 2011 samt Nyström kommande för övergripande studier av den tidiga kvinnoforskningen). Såvida man inte anser att man ska kvotera in redan privilegierade män bland redan utkvoterade kvinnor, menar vi att det inte är aktuellt för vår lilla enhet att sträva mot 40/60-representation.²

I detta resonemang finns till viss del svaret på varför vi hamnat på en genusvetenskaplig forsknings- och utbildningsenhet; inte för att vi har läst genusvetenskap själva, utan för att vi utifrån både behov och vilja sökt oss till ett sammanhang där kritisk forskning får finnas och ta plats. Underförstått är det något vi saknat

inom de ämnen vi läst och disputerat i; vilket kanske säger mer om dessa ämnen än om genusvetenskap. Var uppstod då behovet av att bedriva kritisk forskning till att börja med? ”I feminismen” är nog det

Tendensen är ändå att ämnet genusvetenskap under sina ca 15-20 år har utvecklat en komplex relation dels till sin föregångare kvinnovetenskap.

självklara svaret även för fler än för oss, men det utesluter inte att samma behov kommit ur andra maktkritiska analyser och rörelser som delar samma marginaliserade position inom mainstreamforskningen (och samhället i stort). Till skillnad från dessa har dock feminismens tidsmässiga närvaro inom akademien lett till ett ”försprång” i form av institutionaliseringen av genusvetenskap. Även om man kan påvisa att ett marxistiskt perspektiv också har funnits länge, har det – förmodligen med hjälp av patriarkala strukturer – kunnat få (viss) plats inom (vissa) ämnen och därför inte utvecklats till ett eget ämne. Man kan även se hur andra, tvärvetenskapliga, ämnen har bildats (miljövetenskap, kulturgeografi, med flera) under samma period, och det är därför inte helt enkelt att generalisera. Tendensen är ändå att ämnet genusvetenskap under sina ca 15-20 år har utvecklat en komplex relation dels till sin föregångare kvinnovetenskap och dels till de kritiska perspektiv som av olika anledningar sökt sin tillflykt till genusvetenskapen i hopp

om att kunna utvecklas och samexistera. Den inomvetenskapliga debatten är färgad av detta: försvinner kvinnor om man talar om genus? Försvinner genus om man talar om ras? Eller sexualitet? Eller klass? Överlag har debatten handlat rätt mycket om just rädsla för vad som kan tänkas *försvinna* (Edenheim 2008). ”The Founding Mother” kastar så att säga sin långa skugga över alla som närmar sig fältet, oavsett om denna enhetliga kvinna och hennes grundande av ämnet stämmer överens med verkligheten eller inte.

Vi delar dock inte denna rädsla för att något skulle försvinna, åtminstone inte när det gäller det vi forskar om; inte för att vi inte känner till ämnets historia eller feminismens framväxt, utan för att vår forskning utgår från ett behov av – eller en passion för – samhällskritik. Då är det inte kategorierna som är viktiga utan en strävan efter att hålla fast den kritiskt granskande ansatsen. Vi bär med andra ord ingen rädsla för att vårt fält ska försvinna, men däremot kan vi ställa oss undrande till hur denna diskussion i kombination med andra normerande processer påverkar förutsättningarna för att inte bara slå vakt om utan även utveckla förutsättningarna för ett ” eget rum” i akademien. Vi är inte ensamma om en passion för samhällskritik – men frågan är om alla definierar samhällskritik på samma sätt? Och om alla är eniga om vad som krävs för att kunna bedriva samhällskritisk forskning?

Vi är inte heller ensamma om att vara fundersamma inför ämnets utveckling och flexibilitet. Diana Mulinari skrev redan 1996 i ett bidrag till *Tvärtanten*

(föreningstidning utgiven av Forum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning i Göteborg 1979-1997) om den postkoloniala feminismens plats inom "västfeminismen" och uppmärksammade sina ambivalenta känslor inför utvecklingen: "Varför är jag då inte överlycklig när den feministiska teoribildningen visar förmåga till kritisk granskning, när den visar sig beredd att ifrågasätta kärnan i teoribildningen, när marginella röster blir närvarande och synliga i debatten?" Hon avlutar sin problematisering med att uttrycka oro inför hur hennes kritik kan mottas inom feminismen, och vi känner igen oss i denna oro och blir därför glada när hon positionerar sin kritik på just det sätt som vi hoppas att även vi kan tolkas: "som en passionerad och kärleksfull kritik gjord inifrån" (Mulinari 1996: 8).

I den här artikeln är passionen för kritik vår ledstjärna och hållpunkt. Kritik är inte på något sätt en "oskyldig" position utan kräver också att vi som forskare tar ansvar för de resultat som vår forskning genererar. Således, även om "kritisk forskning" figurerar i många sammanhang inom akademien, ibland i en farligt avpolitiserad version, ansluter vi oss här till Annemarie Mols resonemang om ontologisk politik som innebär att vi som forskare också är medskapare till den verklighet vi beforskar och de politiska konsekvenser denna verklighet kan få (Mol 1999). Med kritisk forskning följer alltid ansvar och det är därför kritisk forskning även bör styras av kompetensen att kunna argumentera vetenskapsteoretiskt väl för sin sak (se Rönnblom 2011 för en diskussion om kritik i feministisk forskning). Vi är båda exempel på akademiska "rymlingar" som valt att lämna våra discipliner i jakten på ett rum som möjliggör denna kritiska forskning som är vår passion. Vår ambition i den här artikeln är att vända sökljuset inåt, mot den disciplin som vi själva varit en del av att skapa, och kritiskt granska vårt eget ämnes normerande processer. Artikeln är en undersökning av vad vår passion för kritisk forskning har inneburit för vår relation till genusvetenskapen som ämne. Med hjälp av tidigare diskussioner på fältet, både i en svensk och anglo-amerikansk kontext, för vi ett reflekterande resonemang om genusvetenskapens möjligheter och begränsningar. Vi gör inte anspråk på någon fullständig redovisning av de diskussioner som förts under de senaste trettio åren men har plockat upp några för oss centrala artiklar som har hjälpt oss att förstå de tendenser som vi tycker oss se.

Vi har redan inlett med en beskrivning av uteslutning ur och flykt från ett ämne, in till genusvetenskapen som erbjuder andra rum och möjligheter. Det är dock även en flykt in i en ny disciplin(ering) och en ny ordning med andra normativiteter, sprungna ur olika behov och kompromisser som vi nu går vidare med att identifiera: 1) att begreppet genusvetenskap framställs som mer inkluderande än könsbegreppet och som mindre kritiskt och politiskt än exempelvis "feministiska studier", 2) systerskapets normativa dogmatism som begränsar forskningen utifrån identifikation, och 3) ämnets sammanblandning med och anpassning till både

statlig jämställdhetspolitik och aktivistisk organisering utanför akademien. Dessa tre normativiteter har genusvetenskapen som ämne på något sätt kompromissat med för att kunna konstitueras och vinna legitimitet både inom och utanför akademien.³ Vi menar inte att detta är automatiskt bra eller dåligt – en del normativiteter har varit helt nödvändiga och även om de ibland kan förstärka varandra och då ger upphov till osäkerhet och rädsla, är det inte alltid så. Det finns också inkongruenser och sprickor som uppstår i mötet mellan dem, och kompromisser innebär i detta sammanhang även att det finns en bit kvar av det ”andra”; det utrymme som så att säga varit ”för mycket” och tvingat fram själva kompromissen. Det är i detta ”för mycket” som vi finner en fristad för kritisk forskning. Vi avslutar artikeln med en definition av vad vi hoppas att detta utrymme kan innehålla: en kollegialt inriktad feministisk forskning som kan vara kritisk mot både orättvisa och problematiska samhällsfenomen och universitetets krav på anpassningar, utan att det dåliga samvetet ersätter passionen som drivkraft.

Konstituerande kompromisser

Under slutet av åttiotalet och början av nittiotalet var benämningen kvinnoforskning fortfarande den självklara när allt fler kvinnovetenskapliga centra och fora etablerades vid de svenska universiteten. Under den senare delen av nittiotalet inleddes dock en diskussion om namnbyte, både när det gällde benämningen av institutionerna och benämningen av fältets centrala analysbegrepp (se bland andra Rosenbeck 2002;

Lykke 2002; Smirthwaite 2005; Niskanen och Florin 2010; Backman 2011; Liinason 2011). Begreppsdiskussionen inleddes ännu tidigare, startskottet i den svenska debatten blev när Yvonne Hirdman i slutet av åttiotalet introducerade begreppet genus-system (Hirdman 1988). Under nittiotalet gick debattens vågor höga. Vi var många som var negativa till både genusbegrepp, genusforskning och genusvetenskap medan andra hävdade att en ändring från kön till genus, liksom från kvinnoforskning till genusforskning, var en självklar utveckling av fältet. För många handlade det om möjligheten till institutionalisering och professionalisering. Att tala om genus vetenskapliggjorde ett fält som konstant drogs med en kritik av att vara normativt och politiskt och därmed också ovetenskapligt. Andra argument var att genusbegreppet i högre utsträckning var användbart för att analysera *görandet* av kön (genus) samt att genusforskning bättre än kvinnoforskning visade på vilket studieobjekt som stod i centrum: inte bara kvinnor utan både kvinnor och män, och relationerna mellan dem. ”Genusvetenskap” var således en kompromiss mellan en rad olika positioner: å ena sidan kvinnoforskare som var rädda att kopplingen till kvinnor som studieobjekt skulle försvinna om man bytte namn på ämnet, och å andra sidan kvinnoforskare som ville att studier av och om män lättare skulle inkluderas i det som då kallades kvinnoforskning genom det könsneutrala genus, och som en tredje part, även en ansiktslös universitetsstruktur som ansågs vara mindre fientligt inställd till det politiskt neutrala begreppet genus (och eventuellt även

kunde övertygas om ämnets legitimitet genom suffixet -vetenskap). Detta skedde i princip överallt och följde en internationell (läs amerikansk) trend. Redan då fanns det kritik mot ett ensidigt fokus på kvinnor och män som enhetligt vita och heterosexuella kategorier och behovet av att genusvetenskap även borde kunna inkludera queerstudier och postkoloniala perspektiv påpekades (se exempelvis Liljeström 1990, 1998; Mulinari 1996, 2003; de los Reyes 2002; Edenheim 2003). En liknande och mer uttalad debatt återfinns tidigare i USA, där Gayle Rubins förslag att särskilja "Gender Studies" från "Sexuality Studies" möttes av Butlers kritik av "rena och egna ämnen" (*proper objects*) (se Rubin 1984; Butler 1997; Butler och Rubin 1997). Rubins förslag möttes även av argumentet att alla borde kunna få plats under paraplybegreppet Gender Studies, såsom Leora Auslander skriver i *differences* temanummer:

We hoped that by making this a center for gender studies [...] we would avoid three of the major pitfalls of the women's studies programs created during the 1970s: the marginalization of work on sexuality (particularly gay and lesbian sexuality), an inadequate attention to questions of race, and sectarianism (Auslander 1997: 3).

Man kan här se två olika förhållningssätt till genusvetenskap/gender studies: den ena (representerad av bland andra Butler) vill ifrågasätta själva tanken på ett eget ämne, där "eget" (proper) bland annat syftar på ett ämne som speglar en redan definierad kategori. Butler vill i första hand istället att feministiska forskare relaterar till *analytiska* behov, medan den andra sidan (här representerad av Auslander) tänker sig en inkludering av studieobjekt (redan färdigdefinierade) och i första hand relaterar hon forskningsbehoven till 70-talets dominerande del av kvinnorörelsen och den kritik som detta vita, heterosexuella projekt mötte från andra kvinnorörelser. Det är den sistnämnda versionen av Gender Studies som Wendy Brown, i sin kända artikel "The Impossibility of Women's Studies" – i samma temanummer som Auslander – kritiserar, bland annat på grundval av de olösbare analytiska och metodologiska aspekterna som en utbildning, baserad på identifikationsbehov och rädsla för kritik från rörelsen, medför (Brown 1997). Ur hennes synvinkel har det ingen eller liten betydelse om fältet kallar sig för kvinno- eller genusstudier, problemet är utgångspunkten att identitetskategorier *i sig själva* kan utgöra ett forskningsfält.

På ett sätt kanske förändringen var ofrånkomlig, det fanns många skäl till att lämna benämningen kvinnovetenskap och då inte minst de skäl som vi även framför i den här artikeln: att forskningsobjektet är makt och maktrelationer, inte kvinnor i sig (vad nu kvinnor skulle vara utan makt och maktrelationer?). Men

den kritiken gäller ju även genusbegreppet. Vår poäng här är därför enbart att det fanns andra alternativ som föll bort: könsteoretisk forskning var ett, feministisk forskning ett annat, vilket visar att konstituerandet av ”genusvetenskap”, trots dess inkluderande ambitioner, var resultatet av både inkludering och exkludering av vissa kritiska perspektiv.

Ämnet vi nu tillhör heter genusvetenskap och diskussionerna kring detta har för länge sedan tystnat. Vi menar dock att det är intressant att förstå anledningarna till att epitetet var kontroversiellt när det först lanserades, men numera nästan blivit helt naturaliserat. Vad är det då som har naturaliserats i och med detta?

- Att det självklara studieobjektet benämns genus (inte kön, inte kvinnor, inte makt, inte kropp, inte begär, inte skillnad, inte intersektioner, inte alla andra tänkbara och otänkbara alternativ);
- att det är en vetenskap (och här är vi relativt unika, då det vanligare internationella alternativet är suffixet ”-studier”);
- att genusbegreppet i sin tur innebär att forskningen utgår från kvinnor och män som kategorier, levda erfarenheter, identiteter, som möjliga att överskrida eller underminera, som rasifierade, (hetero)sexualiserade, klassade, åldrade, etcetera.

Att kalla fältet för vetenskap kan ses som subversivt och inte något man per automatik behöver vara skeptisk till. Om all vetenskap är politisk är självfallet även genusforskningen politisk, och då genusforskningen är en akademisk verksamhet som ofta blir anklagad för att vara politisk är det inte fel att kalla den för vetenskaplig. Suffixet blir som en automatisk lektion i kritisk vetenskapsfilosofi. I valet av ”genusvetenskap” figurerar dock en imaginär fiende – den tänkta kritikern med makt att stänga ner hela verksamheten. Det är inför denna som alternativen ”feministisk forskning” eller ”feministiska studier” blev uteslutet. Det är omöjligt att veta hur konkret denna kritiker var (och är), men den är till stor del även internaliserad i oss själva. Argumentet mot ”feminism” var (och är) dels att det provocerar ”kritikern” och dels att det utesluter forskare som studerar genus utan ett feministiskt perspektiv. Ändå är flertalet av de forskare som söker sig till ämnet genusvetenskap uttalade feminister – det är, som sagt, inte sällan just det som har tvingat dem att lämna sina heminstitutioner. Genusbenämningen utesluter dock talet om feministisk forskning. I relationen mellan dessa två beteckningar blir också ”genus” neutralt och ”feministiskt” (för) politiskt. Denna förskjutning skapar därför möjligheter till vetenskaplig legitimitet samtidigt som den till viss del stänger för den forskningsutmaning och den alternativa universitetsorganisering som feminismen innebar.

Här vill vi uppehålla oss kort vid den diskussion som berört institutionaliseringen av ämnet. Långt ifrån alla kvinno- och genusforskare var (och är) för en institutionalisering; de menar vanligtvis att en sådan riskerar att dränera övriga ämnen på "sina" genusperspektiv, men även att forskning och undervisning enbart kan ske utifrån just ett *genusperspektiv* – underförstått att det först behövs ett huvudämne (historia, statsvetenskap, etcetera) som man kan ha ett perspektiv *på*. Argumenten för en institutionalisering har i sin tur till stor del handlat om behovet av att stärka och fördjupa forskningen rörande genus (*genusvetenskap*). För oss har detta aldrig varit ett enkelt ställningstagande för eller mot; ämnet dras helt klart med problem rörande främst metod ("vems" metod ska doktoranderna i genusvetenskap introduceras till?). Vi kom ju själva till ämnet som "färdigutbildade" i ett annat ämne och har nog fortfarande lite svårt att få grepp om vad en utbildning i genusvetenskap är och bör vara. Samtidigt är det just en sådan osäkerhet som vi önskade att våra egna ämnen kunde ha uppvisat, för att genom kritisk självreflektion kunna öppna upp och ge plats för nya idéer om vad ämnet *kan* vara. I nuläget känner vi dock, ambivalent nog, att även genusvetenskapen är i behov av en sådan kritisk självreflektion. Samtidigt som vi alltså uppskattar den professionalisering som ägt rum inom genusvetenskapen – med egna forskarutbildningar och professurer – och som nog är nödvändig för alla akademiska ämnen om de ska kunna utvecklas och fördjupas, ser vi även problem med hur ämnet konsoliderat sig kring kravet på

inkludering och inte lyckas vara den kritiska plats för forskning som vi vill att den ska vara. Frågan är om det är för att *inget* ämne inom akademien lyckas med att vara denna plats, eller om just genusvetenskapen har potential att vara det, men av någon anledning inte är det?⁴

Centrumbildningar för kvinnoforskning växte fram på de flesta lärosäten i Sverige under åttiotalet och var från början samlingsplatser för forskare som var verksamma i andra ämnen. Successivt blev centrumbildningarna allt mer institutionaliserade, de blev arbetsplatser för lärare och forskare med utbildning på alla nivåer. Idag är flera omvandlade till institutioner och det har både skett en expansion och en professionalisering av fältet, inte minst genom att just etablera disciplinen genusvetenskap. För många forskare var och är, som sagt, dessa tvärvetenskapliga sammanhang en slags fristad, en plats att komma till för att utveckla sin forskning mer än för att försvara den. När den egna disciplinen blev för trång eller fientlig blev genusvetenskapen utvägen. Inte minst handlade etableringen av ett tvärvetenskapligt rum om en frustration över de mekanismer som ordnar akademien. I artikeln "Vad gör strukturerna med oss" karaktäriserar Kerstin Norlander (1994) universitetet i termer av ett patriarkalt härskarsystem som präglas av fem principer: hierarki, tävlan och konkurrens, kontroll uppifrån och ner, våld samt auktoritära drag. Hon pekar också på det positioneringsspel som i allt för hög utsträckning tar över kunskapssökandet som universitetets centrala praktik och att även kvinnoforskare riskerar

att reproducera samma system i sin strävan efter acceptans i akademien.

För många av oss var det med dubbla känslor som vi lämnade vårt ämne för att bygga upp ett nytt. Att verka i en miljö där feministiska ansatser inte kritiserades *per se* utan kunde diskuteras, granskas och utvecklas var stimulerande, samtidigt som vi båda fortfarande identifierar oss som historiker respektive statsvetare och inte som genusforskare – men gärna som feministiska forskare. Under alla år i dessa tvärvetenskapliga rum har vi också diskuterat vikten av att stå på ”två ben”, att både vara verksamma i den tvärvetenskapliga miljön och de gamla disciplinerna. Våra ambitioner har också ofta varit omfattande – och omfamnande: vi har arbetat för att verka så brett som möjligt, att öppna upp oss för forskare från andra ämnen som kan ha ett intresse för vad vi gör, oavsett om de bedrivit kritisk forskning eller inte. Ändå möts vi ofta av kritik för att vi är för ”snäva”, inte bjuder in andra forskare och andra perspektiv tillräckligt mycket. Vi har därför börjat undra om vår strävan efter inkludering snarare visar på en inneboende nervositet och rädsla istället för på en trygg forskningsförankring (se Rönblom 2014)?

Bredd och inkludering har fungerat som konstituerande faktorer för ämnet. Vad är det för fel på det, kan man kanske fråga sig? Om det även finns plats för fördjupning (och därmed exkludering och specialisering) behöver varken bredd, inkludering eller tvärvetenskap vara problem i sig. Problemet är att det finns fler problem än så, och vi är, såsom Wendy Brown skriver, ”up against all of them” (Brown 1997; 120):

problemen med skillnaderna mellan feministisk teori och genusforskning; skillnaderna mellan genusstudier och postkoloniala studier, queerstudier, maskulinitetsstudier eller intersektionalitetsstudier; problemen med vårt eget behov av ämnet även när vi är kritiska; problemen med att den feministiska forskningen sker på så många olika institutioner och inom många ämnen samtidigt; problemen med den poststrukturalistiska kritiken av identitet och dess icke-feministiska källor, och dessutom ett problem som Brown inte berör, kanske för att det är specifikt för Sverige: problemet med genusvetenskapens kluvna relation till jämställdhetspolitiken genom vilket ämnet, oavsett om vi vill det eller inte, fått legitimitet, forskningspengar och existensberättigande. Ett existensberättigande som på senare tid även blivit plågsamt lätt att anpassa efter det nyliberala universitetets ideal om tvärvetenskap, flexibilitet och nyttoaspekt.

Å ena sidan var det denna koppling som gjorde att fältet kunde etableras från början. Utan stöd från riksdagskvinnor som gick över partigränserna för att stödja förslaget om särskilda medel till kvinnoforskning hade fältet haft en betydligt svårare resa (se bland andra Göransson 2010 och *Genusperspektiv* 2008). Och för de forskare som etablerade fältet på sjuttio- och åttiotalen var också forskningen en del av en politisk kamp för jämställdhet i allmänhet. Denna koppling har även berört namnfrågan, där jämställdhetsforskning också florerade som en benämning på fältet under nittio-talet. Benämningen *genusvetenskap* kan alltså även tolkas i termer av att forskare

verksamma på fältet ville sätta upp ett försvar mot att fältet självklart skulle leverera svar på jämställdhetspolitikens frågor. Trots detta medvetna försök att distansera sig från jämställdhetspolitiken och den statliga styrningen, återfinns ändå ett underliggande krav på att vår forskning, även där, ska vara bred, begriplig och kanske framför allt, användbar för det nuvarande politiska systemet. Här har det alltså visat sig att ämnets aktivistiska historia spelar oss ett spratt: vår passion för den kritiska forskningen riskerar hela tiden att, å ena sidan, bli anklagad för att vara ”för politisk” och, å andra sidan, avkrävas just ”politisk relevans”. Men istället för att enbart skylla denna ”damned if you do, damned if you don’t”-situation på statliga jämställdhetsbehov, vill vi här visa att kraven på ”operationaliserbar” forskning inte enbart kommer ”utifrån” utan att vi till viss del även själva reproducerar dem, genom just vårt återuppreppande av den aktivistiska historien.

Systemskapets dogmatism? Risken att fastna i låsta identitetspositioner

När Robyn Wiegman (2002) försöker rädda ”Women’s studies” från den obskyritet som Wendy Brown förutspår, är det en amerikansk 90-talskontext de båda utgår från. En kontext där namnbytet (ännu) inte ägt rum och där Brown med oro ser hur de tvärvetenskapliga anspråken inom ämnet, blandat med identifikatoriska behov hos studenterna, har gett upphov till en svårlöst paradox:

There is something about women’s studies, though, and perhaps about any field organized by social identity rather than by genre of inquiry, that is especially vulnerable to losing its *raison d’être* when the coherence or boundedness of its object of study is challenged. Thus, paradoxically, sustaining gender as a critical, self-reflexive category rather than a normative or nominal one, and sustaining women’s studies as an intellectually and institutionally radical site rather than a regulatory one – in short, refusing to allow gender and women’s studies to be disciplined – are concerns and refusals at odds with affirming women’s studies as a coherent field of study (Brown 1997: 122f).

Den amerikanska kontexten skiljer sig från den svenska på så sätt att ”Women’s studies” till större del gjorde motstånd mot ”nymodigheterna” queerteori och postkolonial feminism än vår mer välmenade inkluderande ”genusvetenskap”.⁵ Därför kan Browns kritik, och även hennes förtroende för den kritiska feministiska forskningen inom andra ämnen, kännas orättvis och irrelevant. Vi har i Sverige idag förmodligen en mer kritisk och inkluderande genusvetenskap än den Brown beskriver i 90-talets USA, men kanske också en något svagare *feministisk* förankring inom andra discipliner (såsom våra egna hemdiscipliner). Genusvetenskap har här

kunnat erbjuda ett feministiskt rum, där även kritiska och analytiska behov har styrts, parallellt med ett mer identitetsbaserat fokus på studieobjekt (kvinnor, män, homosexuella, rasifierade).⁶ Om det rummet finns kvar ”trots kompromisserna” eller om det har uppstått ”tack vare kompromisserna” är svårt att uttala sig om. Klart är i alla fall att det inte helt och hållet är samma rum som de kvinnliga forskarna kämpade för i början på 80-talet då de Kvinnovetenskapliga forumen startades upp, först som lösa forskningsnätverk och sen som mer regelrätta institutioner. Behovet av det egna rummet är dock detsamma, och kanske till viss del även de kritiskt analytiska behoven: kritiska kvinnliga forskare (oavsett studieobjekt) som på grund av patriarkala hierarkier och sin forskningsinriktning inte fått en plats på sina heminstitutioner.

Precis som Wiegman (2002) vill vi inte benämna detta behov som ett behov av systerskap, utan helt enkelt som ett behov av en icke-fientlig plats att bedriva kritisk forskning på. En plats som tillåter fördjupning, gemensamma teoretiska förutsättningar, samt en icke-identisk feministisk forskning, som inte ”tilltalar” någon erkänd identitet (vilket inte ska sammanblandas med att ta avstånd från den egna identiteten). Ibland kallas dessa behov för elitistiska, uteslutande och cyniska, men vi vill mena att det är grundläggande forskningsbehov vi beskriver som bör vara en integrerad del av vår profession. Till syvende och sist handlar det nämligen om hur man ser på den egna forskarrollen, vad man anser att man har för uppdrag och för vem man arbetar. Universitetet som myndighet är trots allt inte vilken arbetsplats som helst utan har sina särdrag och uppgifter, och att vara forskare är en specifik profession med egna ideal och normer. Ideal och normer som vi kan behöva påminnas om ibland och som inte per automatik behöver ses som konservativa, vilket ekonomhistorikern Ylva Hasselberg påminner oss om i sitt kritiska försvar av just professionen:

Men det finns anledning att påminna om att humanister och samhällsvetare inte bör skriva framför allt för att meritera sig, utan för att de har ett uppdrag som vetenskapsmän att tolka och analysera samhällsutvecklingen, och att förhålla sig kritiskt till densamma (Hasselberg 2009: 59).

Att försvara professionen är idag att gå mot den nyliberala styrningsmentaliteten och det finns exempel inom andra professioner, där hitintills främst läkaryrket har börjat protestera och organisera sig utifrån just professionsargumentet. (Även akademiker har börjat organisera sig: se exempelvis www.professionsforbundet.se eller Rider och Jörnsten 2007).

Kopplingen mellan forskning och samhälle är alltså inneboende i själva professionen, liksom uppdraget att förhålla sig kritisk. Har vi gått in i akademien är

det detta vi bör få betalt för. Detta utesluter inte att andra, utanför akademien, kan tolka och kritiskt analysera samhällsutvecklingen, men för oss som är verksamma inom akademien är detta ett måste. Det är dock ett måste som är svårt att leva upp till inom den akademiska strukturen – både tidigare, då den patriarkala konservatismen var förhärskande, och idag då denna konservatism blandats upp med nyliberala styrningsmentaliteter och krav på anställningsbara studenter. Feministiska forskares organisationssätt utgör i det perspektivet ett nästan unikt undantag; de fora som grundades under 80-talet, där kollegor kunde mötas och både kritiskt analysera universitetsvärlden och resten av världen har ironiskt nog många likheter med ”kollegiet” – den kollektiva forskningsgruppen med ett gemensamt fokus, som egentligen är professionens grundförutsättning. Vi kommer återkomma till detta kollegium, men först vill vi lösa upp knuten mellan aktivism och forskning – inte för att särskilja dem utan för att visa hur forskning är en egen sorts aktivism.

Redan från början fanns en kritik från aktivistiskt håll mot att kvinnoforskarna skulle förlora sina band till kvinnorörelsen och bli allt för teoretiska och verklighetsfrånvända. Delvis var denna kritik densamma som post-strukturalistiska feminister senare mötte inifrån akademien, från kollegor som menade att denna position ”upplöste” kategorin kvinna och på så sätt riskerade hela det emancipatoriska projektet. Men delvis var kritiken även en effekt av att kvinno- och genusvetenskapen antogs stå i en specifik relation till

den feministiska aktivismen: en relation bestående av ett ”givande och tagande” som inte är helt oproblematiskt eller statiskt. I perioder har en del feministiska forskare fått ett stort genomslag, där exempelvis Nina Björks (1996) bok *Under det rosa*

De flesta feministiska forskare ser sig själva som aktivister i det att de bedriver feministisk forskning och även deltar i att sprida sin forskning.

täcket och de akademiker som regelbundet skrev i tidskrifter som *Bang* under 90-talet och början av 00-talet helt klart påverkade aktivismen – gränsen mellan akademien och aktivismen ansågs inte lika väsentlig att påpeka och aktivismen definierade sig som kritiskt reflekterande kring sin identitetspolitiska position och öppnade upp för att motstånd inte nödvändigtvis måste ta avstamp i gemensamma erfarenheter av att tillhöra en viss grupp utan exempelvis se olika erfarenheter av motstånd och förtryck som utgångspunkt för motstånd.

De flesta feministiska forskare ser sig själva som aktivister i det att de bedriver feministisk forskning och även deltar i att sprida sin forskning. Detta tolkas dock inte alltid som tillräckligt, varken av forskarna själva eller av aktivister utanför akademien: kraven på att även bidra med det som brukar kallas för konkreta lösningar leder ibland till att vi som forskare lägger band på vår egen forskning och även ”förpackar” den på sätt som vi tror ska tilltala

aktivister utanför akademien. Här är det förmodligen en rätt imaginär ”aktivist” vi ser framför oss och risken är att vi dessutom antar att denna aktivist inte skulle förstå vår forskning. Vad både Nina Björk och *Bang* hade gemensamt vid denna tidpunkt var nog att de antog att aktivisten kunde förstå och därför var de inte rädda för att bli anklagade för elitism.

Denna utveckling kan i och för sig ses som att post-strukturalistiska feministiska teorier och idéer spreds från akademien ”ut till” aktivister, inte minst genom att dessa akademiker också deltog i aktivistiskt samtal och andra praktiker. Men det var nog inte frågan om en ”nedsippringsseffekt” där akademikern hade makt att påverka aktivismen i vilken riktning hon nu önskade, vilket senare års kritik av samma feministiska teorier från aktivistiskt håll visar på. Vi har ett intryck av att det inom den feministiska rörelsen finns en vridning tillbaka till en identitetspolitisk position, och att denna vridning kanske också finns inom genusvetenskapen. Eller rättare sagt, det handlar inte om en vridning ”tillbaka” utan om en ny form av identitetspolitik som är kopplad till de nyliberala former av styrning som idag präglar vårt samhälle. En nyliberal styrningsmentalitet utgår från identitetsbaserade grupperingar som tar sig själva för givna för att någon form av politik ska vara möjlig. Det är genom en avpolitiserad identitetstillhörighet som de olika styrningsteknikerna för individualisering kan legitimeras.

Sociologen och governmentality-forskaren Nicolas Rose är en av de som har studerat den identitetsbaserade ”gemenskapen” (community) och dess intrikata relation till liberala styrningstekniker. Han skriver:

But leftist versions of the politics of identity are merely the mirror image of communitarianism and are traversed by analogous moralism and analogous practices of inclusion and exclusion. They are tied to a hermeneutics of depth: a therapeutic version of subjectivity in which health depends upon the discovery, acceptance and assertion by oneself of who one really is, upon bonding with those who really are the same, upon the claim that one has a natural right to be recognized individually and collectively in the name of one's truth (Rose 1999: 196).

Men han ger även ett råd om hur detta kan undvikas:

The radical potential of those ‘becoming communities’ [...] – practically enacted in all those hybridized, queer, subaltern and non-essentialized communities – lies in the extent that they reject such principles in favour of an ethic of creativity (Rose 1999: 196).

Paralleller kan dras till den liberala fixeringen vid rättighetspolitik och identitetsbaserat erkännande medels tolerans – en fixering som återfinns bland många aktivister idag och som bland annat Wendy Brown har analyserat (se Brown 1995, 2006). Vad vi ser inom vårt eget fält är att den akademiska feministen inte enbart förväntas leverera användbara, ”operationaliserbara”, lösningar på den aktivistiska feministens problem, utan kanske framför allt även *bekräfta aktivisternas egna erfarenheter och identiteter*. När hon inte gör detta, eller anses göra det på ett svårt och obegripligt sätt, känner den akademiska feministen skuld; hon har misslyckats i att bevara länken mellan forskning och aktivism och är därmed en ”dålig feminist”. Hela iscensättningen är självklart beroende av att uppdelningen mellan just forskning och aktivism är möjlig; en uppdelning som akademikern som sagt ofta själv är kritisk till, men som ändå hemsöker oss och som vi tvingas relatera till nästan dagligen.⁷

Det är av den anledningen som vi vänt oss till Robyn Wiegman som i sin artikel ”Academic Feminism Against Itself” (Wiegman 2002) försöker visa på det kontraproduktiva att fortsätta reproducera den genusvetenskapliga ”ursprungshistorien” som en historia om ämnet som en institutionaliserad utveckling av och fortsättning på kvinnorörelsen. Det är denna historia som ger upphov till skuldkänslorna hos och frustrationerna mellan akademiska feministerna och feministiska aktivister, men även till en institutionalisering som riskerar att se sig blind på sin egen, inom akademien, ”unika” kontakt med omvärlden. Därmed

syns inte hur ämnet idag allt mindre står ”outside or against the university (occupies less the space of critique) that it functions as an increasingly managed and managing site within the political economy of knowledge production in the contemporary university” (Wiegman 2002: 22). Det som en gång var utmanande mot universitetsvärlden – att påpeka behovet av samhällsrelevant forskning – har idag blivit ett nyliberalt påbud som alla ämnen måste relatera till. Hur har genusvetenskapen förhållit sig till denna förändrade diskurs och även förändrade position både inom och utanför akademien? Wiegman menar att vi måste ägna mer tid åt att förstå vår roll i denna förändring och hur vi kan undvika denna kompromettering, än att framhålla vårt antaget aktivistiska ursprung. Ett ursprung som vi nu kritiserar oss själva, och blir kritiserade, för att ha förlorat *på grund av* institutionaliseringen. En upplevd förlust som vi försöker kompensera genom att institutionalisera den aktivistiska ursprungshistorien som grunden och målet för feminismen inom akademien. Denna kanonisering av ”vårt ursprung” avgör till stor del vad vi anser ska ingå i en feministisk kunskapsproduktion, och Wiegman menar att aktivismen, genom denna process, på så sätt blivit “finally, fully, instrumentalized to the domain of academic professional culture [...]” (Wiegman 2002: 24).

Detta ska inte missförstås som att Wiegman menar att feministiska forskare inte kan eller bör se sig som aktivister. Hennes poäng är snarare att vi har skapat ett nytt politiskt område genom att bli en del av akademien, ett område som vi måste relatera

till och förstå (Wiegman 2002: 23). I en tid av ökade krav på identitetsbaserad politik, på operationaliserbara forskningsresultat och inkludering av minoriteter i en normativ liberaldemokrati, finns det många frågor som feministiska forskare bör ställa sig själva och andra – aktivister liksom politiker. För Wiegman finns det en viktig strategisk poäng att utifrån detta göra en tydlig skillnad mellan akademisk feminism och feministiska rörelser:

[f]irst, as an interruption into the political demand for the immediate political applicability of feminist thought, and second, as an insistence that a deeper consideration of the knowledge practises of the university be forged (Wiegman 2002: 25).

Uppdelningen syftar alltså till att kritisera både aktivistiska, identitetsbekräftande förväntningar och den pågående funktionaliseringen av universitetet och högre utbildning i allmänhet. Hon poängterar dock att detta inte innebär en automatisk *anti*-aktivistisk inställning utan enbart att det handlar om att akademisk feminism behöver just det som vår oro och rädsla över institutionaliseringen har uteslutit, nämligen ”ideas without definitive evidence, critical thought without immediate actualization” (Wiegman 2002: 25). Det är i just Wiegmans uppdelning mellan aktivistisk feminism och akademisk feminism som vi finner stöd för att akademisk feminism skulle kunna ses som en aktivism i sig – som *en* av de många olika sorternas *feminism* som vi lärt oss definiera och relatera till. En feminism med ett eget ursprung och ett eget uppdrag, både inom och utanför akademien.

Kollegiet, passionen och det kritiska rummet

En fråga som vi allt oftare har ställt oss är varför vi fortfarande, trots excellenssatsningar och externa forskningsmedel, inte i högre utsträckning kan värja oss från de krav som ställs? Varför vi inte uppmärksammar och protesterar mot vad strukturerna gör med oss? (Norlander 1994). Varför var vi bättre på att reagera mot de patriarkala strukturerna inom akademien på 1980-talet än på de (dito) nyliberala under 00-talet?

Den kanske mest intressanta frågan i det här sammanhanget är vad de nyliberala förskjutningarna har gjort med våra möjligheter till kollektiv kunskapsproduktion? Vi menar att något som utmärker kvinnoforskningens framväxt – och styrka – är kampen för andra former för forskning inom akademien, och att kollektiva former för forskning har varit centrala för kvinnoforskningens framväxt och utveckling – samt att detta nu är hotat just genom de nyliberala former för styrning som i allt högre utsträckning präglar akademien och som också här kräver individualisering. Utifrån detta vill vi återkomma till ämnets grundande, inte

som en berättelse om framgångsrikt lobbyarbete från kvinnorörelsen eller om enskilda förgrundsgestalter. Den berättelsen är varken helt sann eller helt osann, och framför allt hjälper den inte oss i den situation vi nu befinner oss. Istället vill vi titta närmare på den redan nämnda *kollegialitet* som utgjorde grunden för den tidiga institutionaliseringen av ämnet. Vilka potentialer innehåller denna tankefigur som numera är hotad inom nästan hela universitetsvärlden?

Filosofen Sharon Rider beskriver kollegialitet på följande sätt:

Idén bakom kollegialt styre bygger på att forskningens och den högre utbildningens verksamhet är av en speciell art, vilken skiljer den från korvfabrikens eller Trafikverkets. Det som produceras vid ett universitet är ju kunskap, som inte är vilken vara eller tjänst som helst. Den är nämligen inte en vara eller tjänst över huvud taget. Kunskapsproduktion förutsätter öppen prövning, intellektuell självständighet och neutralitet, inte minst i förhållande till olika intressenters krav och önskemål. Saken ska tala för sig själv, och ekonomiska argument ska skiljas strikt från vetenskapliga (Rider 2014).

Visst ser vi farorna med att hänvisa till ”gamla” universitetsideal som inte sällan lyckades både utesluta och homogenisera. Men frågan är om dessa ideal någonsin har uppnåtts? Kollegialitetens grundtanke förutsätter nämligen en platt struktur. Rider fortsätter:

Kollegor är människor som förenas i en gemensam strävan, och som respekterar varandras vilja och förmåga att arbeta mot gemensamma mål. Alltså innebär kollegialitet bland annat att man beaktar, ja, man förutsätter varandras vilja och förmåga att arbeta och samarbeta mot gemensamma mål, vilka är bestämda av professionens gemensamma värderingar och normer. I den meningen är kollegialitet en ”platt” styrelseform, det är argument och sakkunskap som ska stå till grund för beslut, inte ställning eller makt. Så till vida någon intar en högre position, ska det vara på grundval av meriter som hon har tillmätts och tilldelats av sina kollegor enligt dessa gemensamma normer (Rider 2014).

Forskning som en kollektiv process, där man samlas i gemensamma rum och utifrån en gemensam passion för en forskningsfråga, en metod eller en teori, utgör en del i vårt uppdrag som akademiker. Det är i sådana rum och med sådana gemensamma mål som den kritiska analysen kan växa fram – vilken utgör den andra delen av vårt uppdrag. I detta rum är alla som delar den specifika forskningspassionen välkomna.

Är detta då per automatik feministisk forskning? Eller är det så här all

forskning borde vara? Frågorna utesluter kanske inte varandra – feministiska forskare som på 80- och 90-talen samlades kring kollegialiteten för att bedriva kritisk forskning inom en patriarkal universitetsstruktur, var en unik aktion; men den var på sitt sätt *mer* akademisk än många andra forskningssammanhang och skulle kunna ses som en förebild för hur det borde vara inom akademien rent generellt.

Detta är en ”rensad” historieskrivning; som vi redan skrivit fanns det även andra anledningar till att kvinnovetenskapliga foran bildades – inte minst kopplade till kvinnorörelsen – som vi här istället försöker ”frikoppla” från den akademiska feministiska forskningen. Vi lyfter således fram *en* del av historien för att vi menar att just den biten kan användas som förebild. Utifrån det menar vi att genusvetenskapen idag, med institutioner och professorer i ryggen, skulle kunna vara en förebild – igen. Denna gång som ett utpräglat rum för forskare som vill samlas i kollegier för att bedriva forskning som utmanar en nyliberal och identitetsbaserad struktur.

Men vad med kön då? Vad är feminismen utan kön? Det beror på hur man förhåller sig till kön: är utgångsläget att *börja* i kön – inte nödvändigtvis som en essentiell kategori men ändå som en kategori – som ska analyseras för att se hur denna kategori påverkar ett visst område? Och om man blir kritiserad för att exkludera andra kategorier, att då lägga till dessa i form av intersektioner som *förutsättningar* för analysen på samma sätt som könskategorin? Eller är utgångsläget snarare att anlägga ett maktkritiskt

perspektiv på ett område för att utifrån det se hur detta område *producerar* möjliga (och omöjliga) positioneringar och relationer – könade liksom andra i kombination. För oss lutar det åt det sistnämnda, vilket gör att vår utgångspunkt inte är kön, eller ras, eller sexualitet, eller klass – utan makt. Och att vi ser kön, ras, sexualitet, klass som effekter av makt och därför inte som studieobjekt i sig. ”Genusvetenskap” är ur det perspektivet inte ett epitet som känns helt korrekt för vår forskning. Vi föredrar istället att kalla det för feministisk forskning eftersom det i begreppet feminism inte ingår ett uttalat studieobjekt men däremot ett maktkritiskt perspektiv. Inom denna feministiska forskning kan på så sätt många olika definitioner av makt inrymmas och det är friktionen och debatten mellan maktdefinitionerna som leder till fördjupning av ämnet, *inte* inkluderingar av olika identitetskategorier, förmågan att täcka in så många kategorier som möjligt eller möjligheten att leverera en operationaliserbar lösning till vare sig aktivister eller stat.

Vi tror att beroende på hur vi definierar vårt feministiska forskningsuppdrag så ger vi upphov till olika typer av institutionaliseringar. Den feministiska forskning vars mål är att inkludera allt (utom det som kritiserar möjligheten att inkludera allt) riskerar att leda till en disciplin baserad på identitetstilhörighet, icke erkända uteslutningar och kanske framför allt moralism istället för explicita ställningstaganden. Frågan är om en sådan feminism kan fungera som ett kollegium? Ett kollegium är trots allt beroende av uteslutning – alla får inte vara med, men inte på grund av kön, klass, ras

eller sexualitet, utan på grund av bristande passion för den specifika forskningsanalysen. Ett kollegium är även beroende av trygghet – att veta att vi i detta rum delar teoretiskt utgångsläge och att intern kritik kommer framföras utifrån detta utgångsläge, inte utifrån arbiträra eller paradigmiskt annorlunda perspektiv. Man kan också vara del i flera kollegier, eller bara ett, utan att känna behov av att alla måste inkluderas i alla dessa kollegier. Kollegiet är dessutom just den organisationsform som en nyliberal akademi, liksom en nyliberal styrningsmentalitet, strävar bort från: kollegiet ifrågasätter behovet av inbördes konkurrens, av okvalificerade kvalitetsutvärderingar och prefektstyre och betonar istället professionens egen kompetens och myndighetsuppdrag. I stora delar liknar vår vision den bild som Kerstin Norlander tecknade redan i slutet av nittioalet:

Mitt förslag är att ställa upp ett icke-förtryckande system som utopiskt mål att sträva mot; ett system präglad av jämlikhet istället för hierarkier, samarbete och generositet istället för konkurrens och tävlan, omsorg istället för kontroll, medkänsla istället för kränkningar, demokrati istället för auktoritär maktfullkomlighet, samt pluralism – rätten att vara och tänka olika (Norlander 1994: 9).

Det är passionen för kritisk forskning och känslan av hemlöshet som har lett oss till där vi är idag och Wiegman (2002) poängterar att denna feministiska ”un-belonging” är en viktig del av akademisk feminism; en del som vi bör ta fasta på – inte genom att bygga en trygg borg runt vårt ämne, men inte heller genom att bli maniskt rädda för att exkludera. Det finns organisationssätt som kan hjälpa oss att vara både hemlösa och trygga, både inkluderande och exkluderande, både elitistiska och politiskt grundade, och det organisationssättet går ihop både med feminismen och akademien; så låt oss kalla det för akademisk feminism och låt den få vara passionerat kollegial.

Fotnoter

- ¹ Vi vill tacka Diana Mulinari och de två anonyma granskarna för värdefulla kommentarer på texten.
- ² Däremot menar vi inte att det på något sätt skulle vara enkelt att få en tjänst på en genusvetenskaplig institution/centrum. Konkurrensen är stenhård där, liksom inom andra discipliner, skillnaden är att den kunskap vi producerar inte anses ”sämre” eller ”problematisk” på det sätt som den gör inom andra ämnen.
- ³ Liinason 2011 gör en likartad observation rörande vad ämnet har behövt förhålla sig till under sin institutionaliseringsprocess. Till skillnad från Liinason, menar vi dock att ämnet i dag inte färgas av självgodhet (self-righthousness) (Liinason 2011: 1ff) utan av rädsla för att exkludera på basis av erfarenhet (vilket förvisso ibland kan

döljas bakom ett visst mått av självgodhet). Liinason studerar till stor del vad ämnet har utslutet och marginaliserat, men då inte utifrån eventuellt utslutna vetenskapsteoretiska och metodologiska positioner, utan istället kategorier av mänsklig erfarenhet. Som ett exempel kan nämnas hur representanter för olika teoretiska skolor i första hand sätts samman utifrån deras gemensamma studieobjekt (sexualitet) och sexuella läggning (lesbisk), inte hur de definierar makt: "In Gemzöe's presentation of feminism, the significant contributions of lesbian feminists in the 1960s, 1970s, and 1980s, where heterosexuality came to be described as a compulsory and invisible frame of reference, are omitted. References to important interventions, such as those by Adrienne Rich (1981/1993, 1986), Gayle Rubin (1984/1993), Monique Wittig (1992), and Judith Butler (1990, 1997) among others, are conspicuous by their absence" (Liinason 2011: 40). Det är snarare just den typen av identitetsbaserad kritik som vi ser som ett hinder för feministisk debatt och teoriutveckling. Att Gemzöe i kapitlet om sexualitet inte nämner Rubin, Rich och Butler (fast hon nämner både Rubin och Rich även där) beror på att hon valt att istället introducera Rich och Wittig i kapitlet om radikalfeminism, Rubin i kapitlet om genusystem och Butler i kapitlet om postmodernism och queerteori; således en vetenskapsteoretisk kategorisering istället för en studieobjekts- eller identitetsbaserad.

- 4 Kanske det är en fråga som de som har disputerat i ämnet genusvetenskap är bättre rustade att besvara. Det är denna artikels svaghet att den inte tar i beaktande hur genusdoktorander och forskare som disputerat i ämnet kan tänkas relatera till sitt ämne och den utbildning de har fått inom dess ramar. Samtidigt är det "vi" som utbildat och handlett dessa forskare, och i nuläget dominerar "vår" position inom ämnet: således är det också vi som har det huvudsakliga ansvaret för hur ämnet utformats. Inte heller diskuteras vi grundutbildningen i någon större utsträckning. Dock är det troligt att de problem och paradoxer vi lyfter fram rörande forskningen återspeglas i utbildningen. I grunden är vi oroliga även för vad den utbildning vi ägnar oss åt leder till – både för ämnet och för studenterna (för en mer utvecklad diskussion om utbildningen i genusvetenskap, se Edenheim och Persson 2006). Såsom Brown skriver: "[...] our students were obtaining their degrees on the basis of rather impoverished educations, something women have had too much of for too long" (Brown 1997: 118).
- 5 Brown beskriver "Women's studies" position som besynnerligt konservativ då den inte kan förbigå sitt studieobjekt "women", men har ändå försökt hantera kritiken från närliggande områden. "[Critical theory] that destabilizes the category of women, racial formations that disrupt the unity or primacy of the category – each of these must be resisted, restricted, or worse, colonized, to preserve the realm." (Brown 1997: 120 (vår kursivering)). Det är möjligt att den svenska genusvetenskapen valde det "värre" alternativet i detta sammanhang, det vill säga koloniseringen av hoten mot det stabila studieobjektet kvinna istället för avståndstagande och begränsning. Det är i alla fall vår gissning att det är det som oroad Mulinari 1996. I artikeln "The Intersectional Turn in Feminist Theory - A Dream of a Common Language?" kartläggs ett sådant fall av kolonisering utifrån en studie av intersektionalitetsbegreppets användning inom nordisk och europeisk genusforskning (Carbin och Edenheim 2013).
- 6 Den internationella jämförelsen kan förmodligen utvecklas, då vi anar att skillnaderna mellan exempelvis den brittiska "Women's Studies" och den svenska "Genusvetenskap" (och kanske även andra europeiska motsvarigheter) är större än vi vill tro. Utifrån en vistelse på ett Centre for Women's Studies i England 2012, blev det uppenbart att fokus där helt låg på kvinnor (som delaktiga i subkulturer eller som representanter för en etnisk minoritet) och att de perspektiv som vi vanligtvis associerar med "genusvetenskap" i Sverige inte var särskilt framträdande. På ett sätt var det som en resa bakåt i tiden, till en ståndpunktsfemi-

nistisk forskningstradition. Frågan är dock om detta var en "kvarleva" eller en effekt av en extremt nyliberaliserad akademisk struktur?

- ⁷ Ett exempel är journalisten och aktivisten Kristina Hultmans kritik av den akademiska feminismen i Dagens Nyheter (Hultman 2012a, 2012b).

Referenslista

- Alnebratt, Kerstin (2009) *Meningen med genusforskning så som den framträder i forskningspolitiska texter 1970-2000*. Göteborgs universitet.
- Auslander, Leora (1997) "Do women's+feminist+men's+lesbian and gay+queer studies=gender studies?" *differences: A Journal of Feminist Cultural Studies* 9(3): 1-30.
- Backman, Stina (red) (2011) *Rum och rörelse: vänbok till Forum för genusvetenskap och jämställdhet*. Linköping: Linköpings universitet.
- Björk, Nina (1996) *Under det rosa täcket*. Stockholm: Wahström och Widstrand.
- Brown, Wendy (1995) "Wounded Attachments", *States of Injury: Power and Freedom in Late Modernity*. Princeton: Princeton University Press.
- Brown, Wendy (1997) "The Impossibility of Women's Studies", *differences: A Journal of Feminist Cultural Studies* 9(3): 79-101.
- Brown, Wendy (2006) *Regulating Aversion - Tolerance in the Age of Identity and Empire*. Princeton: Princeton University Press.
- Butler, Judith (1997) "Against Proper Objects", Weed, Elizabeth och Schor, Naomi (red) *Feminism Meets Queer Theory*. Bloomington: Indiana University Press.
- Butler, Judith och Rubin, Gayle (1997) "Sexual Traffic. Interview", Weed, Elizabeth och Schor, Naomi (red) *Feminism Meets Queer Theory*. Bloomington: Indiana University Press.
- Carbin, Maria och Edenheim, Sara (2013) "The Intersectional Turn in Feminist Theory - A Dream of a Common Language?", *European Journal of Women's Studies* 20(3): 233-248.
- de los Reyes, Paulina (2002) "Det problematiska systemskapet - om svenskhet och invandrarskap inom svensk genushistorisk forskning", de los Reyes, Paulina, Molina, Irene och Mulinari, Diana (red) *Maktens (o)lika förklådnader: kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Atlas.
- Edenheim, Sara (2003) "Men är vi inte färdiga med queer nu...?", *Bang* nr. 1.
- Edenheim, Sara (2008) "'The Queer Disappearance of Butler': När Judith Butler introducerades i svensk feministisk forskning, 1990-2002", *Lychnos*: 145-174.
- Edenheim, Sara (2013) "Feministisk dissensus och den icke-identiska feminismen - ett försök", *Tidskrift för genusvetenskap* (1): 138-144.
- Edenheim, Sara och Persson, Cecilia (2006) "Enade vi falla, söndrade vi stå! Reflektioner om kontinuitet, kronologi, myter och stringens", *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 27(2-3): 7-18.
- Göransson, Anita (2010) "Att bygga ett vetenskapligt fält. Förutsättningar och utvecklingslinjer", Niskanen, Kirsti och Florin, Christina (red) *Föregångarna - kvinnliga professorer om liv, makt och vetenskap*. Stockholm: SNS förlag.
- Hasselberg, Ylva (2009) *Vem vill leva i kunskapssamhället - essäer om universitetet och samtiden*. Hedemora: Gidlunds förlag.

- Hirdman, Yvonne (1988) "Genussystemet: reflexioner kring kvinnors sociala underordning", *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 9(3): 49-63.
- Hultman, Kristina (2012a) "Ödesdigert misstag när feminismen skrotar jämställdheten", *Dagens Nyheter* 10 september 2012.
- Hultman, Kristina (2012b) "Rörelsen måste nu utanför seminarierummet", *Dagens Nyheter* 1 november 2012.
- Leontine-Olsson, Jenny (2011) *Kön i förändring: den svenska könsrollsforskningen 1959-1979*. Lund: Sekel.
- Liljeström, Marianne (1990) "Institutionaliserad heterosexuallitet och undersökning av könssystem", *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 11(4): 18-29.
- Liljeström, Marianne (1998) "Bortom kön? Om makt och sexualitet", *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 19(1): 23-32.
- Liinason, Mia (2011) *Feminism and the Academy: Exploring the Politics of Institutionalization in Gender Studies in Sweden*. Lund: Lunds universitet.
- Lykke, Nina (2002) "Differences among Nordic Countries and Feminists. Response to Bente Rosenbeck: Experiences in Scandinavia", Passerini, Luisa, Lyon, Dawn och Borghi, Liana (red) *Gender Studies in Europe*. Florence: European University Institute.
- Manns, Ulla (2006) "På två ben i akademien: om den tidiga kvinnoforskningens projekt", *Blad till Bladh: en vänbok till Christine*. Stockholm: Södertörns högskola.
- Mol, Annemarie (1999) "Ontological Politics: a Word and Some Questions", Law, John och Hassard, John (red) *Actor Network Theory and After*. Oxford & Malden, MA: Blackwell Publishers/The Sociological Review.
- Morhed, Anne-Marie (1993) *Mellan kvinnofråga och kvinnovetenskap - om kvinnodiskursens utveckling och disciplinering*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Mulinari, Diana (1996) "Feminismen och det dubbla förtrycket", *Tvårtanten* nr 3: 5-8.
- Mulinari, Diana (2003) "Teorier för en anti-rasistisk feminism", Mulinari, Diana, Sandell, Kerstin, Schömer, Eva (red) *Mer än bara kvinnor och män*. Studentlitteratur.
- Niskanen, Kirsti och Florin, Christina (red) (2010) *Föregångarna - kvinnliga professorer om liv, makt och vetenskap*. Stockholm: SNS förlag.
- Norlander, Kerstin (1994) "Vad gör strukturerna med oss? Feminismens akademiska dilemma", *Häftan för kritiska studier* 27(4): 3-10.
- Nyström, Daniel (kommande) *Innan forskningen blev radikal - kvinnoforskning och arbetarforskning från 1950-tal och framåt*. Umeå: Umeå universitet.
- Rider, Sharon (2014) "Fel sorts kollegialitet blir problematiskt", *Debatt Riksbankens Jubileumsfond hemsida* <http://debatt.rj.se/?p=264> [20 mars 2014].
- Rider, Sharon och Jörnsten, Anders (red) (2007) *Reclaim the science! Om vetenskapens avakademisering*. Hedemora: Gidlunds förlag.
- Rose, Nikolas (1999) *Powers of Freedom - Reframing Political Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rosenbeck, Bente (2002) "Women's Studies and Gender Research: Experiences in the Nordic Countries", Passerini, Luisa, Lyon, Dawn och Borghi, Liana (red) *Gender Studies in Europe*. ATHENA.
- Rubin, Gayle (1984) "Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality", Vance (red) *Pleasure and Danger*. London och New York: Routledge.
- Rönblom, Malin (2014) "Att överleva eller övervinna - feministisk forskning i en post-politisk tid/ett postpolitiskt rum", Sandell, Kerstin (red) *I spänningen mellan policy och*

villkorad närvaro: minoritiserade grupper i en neoliberal akademi. Göteborg: Makadam, kommande.

Rönblom, Malin (2011) "Feministisk forskning och det nyliberala universitetet – från kritik till nytta?", Sainsbury, Diane och Soininen, Maritta (red.) *Kön, makt, nation*. Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet.

Smirthwaite, Goldina (2005) "Kvinnovetenskap - bara ett annorlunda namn på genusvetenskap? En studie av tankekollektiv och gränsarbete vid kvinnovetenskapen i Örebro", *Vetenskapsteoretiska perspektiv. Magisteruppsatser*.

Wiegman, Robyn (2002) "Academic Feminism Against Itself", *NWSA Journal* 14(2): 1.

Nyckelord

Genusvetenskap, icke-identisk feminism, kritisk forskning, styrningsmentalitet, universitet.

Sara Edenheim

UCGS

Umeå universitet

901 87 Umeå

sara.edenheim@ucgs.umu.se

Malin Rönblom

UCGS

Umeå universitet

901 87 Umeå

malin.ronblom@ucgs.umu.se